

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examiner. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examiner past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examiner ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
  - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 75 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:
Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Dynamiek en stagnatie in de Republiek

1 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De moedernegotie leidde ertoe, dat Hollandse steden zich (als concurrenten van de Hanze) in de Oostzeehandel gingen mengen, wat aanleiding gaf tot conflicten tussen Hollandse steden en de Hanze.

2 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Door het vele water / Vanwege de grote binnenmeren (die de grond afkalfden) is er een gebrek aan landbouwgrond, waardoor de Hollandse landbouw weinig mogelijkheden tot bloei heeft 1

De alternatieven van Hollandse boeren zijn bijvoorbeeld:

- landaanwinning (via indijkingen/droogmakerijen) 1
- specialisatie op landbouw waarvoor weinig akkerbouwgrond nodig is (zoals vetweiderij/zuivelproductie) / omschakelen naar gecommmercialiseerde landbouw 1

3 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- De meeste binnenmeren zijn / de Beemster is op deze kaart niet ingepolderd (dit gebeurt begin 17e eeuw) 1
- Amsterdam is op deze kaart bijna even groot als Alkmaar / Haarlem (vanaf begin 17e eeuw wordt Amsterdam groter dan de andere Hollandse steden) 1

4 maximumscore 2

De juiste combinaties zijn:

1-d; 2-c; 3-f; 4-b; 5-a; 6-e

indien zes combinaties juist 2

indien vijf of vier combinaties juist 1

indien minder dan vier combinaties juist 0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Uit de tabel blijkt dat het aandeel van Holland in de in- en uitvoer toeneemt ten koste van Zeeland 1
- wat wordt veroorzaakt door de verschuiving (na de afsluiting van de Schelde) van de handelsstromen naar het noorden van de Nederlanden 1
- Uit de tabel blijkt dat het aandeel van Amsterdam in de in- en uitvoer toeneemt ten koste van andere Hollandse steden 1
- wat wordt veroorzaakt door de sterke positie van de Amsterdamse stapelmarkt 1

6 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is (twee van de volgende):

- Na 1610 zette Maria Musch het bedrijf van haar man voort, wat kenmerkend is voor de sociaaleconomische verhoudingen in de Gouden Eeuw van de Republiek, want de vrouw had in de Republiek vaak een belangrijke positie in het gezin als productie-eenheid / de echtgenote was veelal een belangrijke partner in het bedrijf / zette bij afwezigheid van de mannen op zee het familiebedrijf voort (net als haar moeder deed).
- Maria Musch was actief in de haringvisserij/walvisvangst, wat kenmerkend is voor de sociaaleconomische verhoudingen in de Gouden Eeuw van de Republiek, aangezien zowel de haring- als de walvisvangst druk werden beoefend / de basis vormden voor het kapitaal van veel ondernemingen.
- Als dochter van een eenvoudige koopvrouw klom Maria Musch op tot succesvol zakenvrouw (die zelfs participeert in een Noordse Compagnie) / echtgenote van een succesvol bestuurder, wat kenmerkend is voor de sociaaleconomische verhoudingen in de Gouden Eeuw van de Republiek, doordat er in die tijd sprake was van grote sociale mobiliteit/stijgingsmogelijkheden.

per juiste combinatie 2

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Monconys bezoekt (twee van de volgende combinaties):

- het Indische Magazijn (met de VOC-handel); door het monopolie op de handel met Indië konden de kooplieden uit de Republiek grote winsten behalen.
- de Admiraliteit (het hoofdkwartier van de vloot); door de sterke vloot van de Republiek kon de Republiek haar handelsschepen beschermen tegen kapers / vijandige landen.
- de scheepswerven; die zorgden voor veel werkgelegenheid / voor de productie van schepen waarmee de Republiek kon handelen met overzeese gebieden / het Oostzeegebied.
- de Synagoge; de joodse inwoners van Amsterdam brachten veel handelskennis/netwerken / kapitaal de stad binnen.

per juiste combinatie van bezochte instelling en toelichting

2

Opmerking

Alleen als een juiste genoemde onderneming of instelling gecombineerd wordt met een juiste toelichting, worden scorepunten toegekend.

8 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat in 1672 Frankrijk (met Engeland, Munster en Keulen) de Republiek aanviel, waardoor de handel en nijverheid grote schade leden.

9 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De belasting wordt ingevoerd om inkomsten te krijgen om de oorlogen met Frankrijk te kunnen bekostigen / voort te zetten 1
- De schuldenlast van de Republiek kwam / De belastingen voor de generaliteit kwamen voornamelijk voor rekening van (het gewest Holland en daarin) de stad Amsterdam als rijkste stad van het gewest 1

10 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat er geklaagd wordt dat de burgemeesters al genoeg ambten te vergeven hebben, en zich niet ook het ambt van aansprekers mogen toe-eigenen / de burgemeesters aansprekers aanstellen die dit beroep nog nooit hebben uitgeoefend. Dit toe-eigenen / vergeven van ambten door regenten verloopt via de contracten van correspondentie.

Vraag	Antwoord	Scores
11	<p>maximumscore 4</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat de aanval op de Engelse consul:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opmerkelijk was, want Stadhouders Willem III was in 1688 koning van Engeland geworden. Er was dus sprake van een goede politieke verhouding tussen Engeland en de Republiek • begrijpelijk was, want de Acte van Navigatie bleef echter bestaan / Engeland trok de protectionistische maatregelen niet in, wat de tegenstelling tussen de Republiek en Engeland op economisch gebied verscherpte 	<p>2</p> <p>2</p>
12	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rond 1750 is de Leidse lakennijverheid sterk achteruit gegaan / ging het erg slecht met de Leidse lakennijverheid • Als oorzaak voor de achteruitgang van de Leidse lakennijverheid worden hoge loonkosten/lasten genoemd, waar de bron ook op wijst • Veel Leidse ondernemers in de lakennijverheid verplaatsen de productie naar gebieden met lagere loonkosten (zoals Hilversum/Tilburg) wat ook in de bron beschreven wordt 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
13	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>In het verzoek wordt een subsidie voor ondernemers gevraagd / wordt gevraagd om ondersteuning bij de fabricage van lakens, wat ten goede komt aan de ondernemers / De subsidie voor de lakenfabrikanten zal het brood (voor de arbeiders) duurder maken.</p>	
14	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>Voor de achteruitgang van handel en nijverheid in de Republiek in de achttiende eeuw kunnen als politieke oorzaak worden genoemd (twee van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – de onmacht van de Republiek om zich te verzetten tegen de protectionistische maatregelen / de mercantilistische politiek van Engeland/Frankrijk – de beëindiging van de binnenlandse conflicten in Duitsland/Engeland/Frankrijk, waardoor de buitenlandse concurrentie sterker werd – het centrale gezag in Frankrijk/Engeland dat sterker is dan in de Republiek <p>per juiste oorzaak</p>	<p>1</p>

Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam

15 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Op grond van dit fragment kan de conclusie worden getrokken dat Ho Chi Minh meer nationalist genoemd kan worden dan communist, omdat hij als nationalist spreekt over een 'heilige oproep van het vaderland', een begrip dat niet past bij de ideologie van het communisme.

16 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Door de aard van de bron is de oproep een minder betrouwbare bron voor de politieke opvatting van Ho Chi Minh, omdat het gaat om een openbare toespraak waarmee hij zijn aanhang / het internationale draagvlak van de Vietminh probeert te vergroten.

17 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De capitulatie van Japan in 1945 leidde tot een machtsvacuüm in Vietnam, wat de Vietnamese nationalist in staat stelde zich tegen het herstel van het Franse gezag te verzetten (door de onafhankelijkheid van Vietnam uit te roepen).

18 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Het Amerikaanse verzet tegen de verkiezingen in Vietnam was een gevolg van de containment-politiek, omdat werd verwacht dat de communisten de verkiezingen zouden winnen (waardoor heel Vietnam communistisch zou worden), terwijl de containment-politiek juist gericht was op indammen van het communisme.

19 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het motief van de Sovjet-Unie en de Volksrepubliek China om Noord-Vietnam te steunen dat in deze prent is te zien, is het verspreiden van het communisme in Zuidoost-Azië / het bevorderen van de wereldrevolutie, 1
- wat blijkt uit (de twee volgende): 2
  - de ploeg (met hamer en sikkel) getrokken door Ho Chi Minh en bediend door Chroesjtsjov (wat staat voor het voorbereiden van Zuidoost-Azië op revolutie) en
  - het inzaaien van de bodem met granaten (met hamer en sikkel) door Mao Zedong (wat staat voor het planten van revoluties in Zuidoost-Azië)

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

20 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door de tegenstelling tussen de lange, neerbuigende gestalte van Cabot Lodge en de kleinere Diem past de foto bij het vijandbeeld dat de Vietcong heeft van de regering van Zuid-Vietnam als een marionettenregering van de Verenigde Staten 2
- De Vietcong kiest voor een Engelstalige uitgave om internationale steun te zoeken voor de strijd tegen de pro-Westerse regering van Zuid-Vietnam 1

21 maximumscore 3

De juiste combinaties zijn:

Fragment A hoort bij leider 3.

Fragment B hoort bij leider 4.

Fragment C hoort bij leider 1.

Fragment D hoort bij leider 2.

- indien vier juiste combinaties 3
- indien drie of twee juiste combinaties 1
- indien minder dan twee combinaties juist 0

22 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

3, 4, 6, 5, 2, 1

Opmerking

Als door het wegstrepen van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

23 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Een antwoord op de onderzoeksvraag dat uit de bron kan worden afgeleid is dat de Amerikaanse soldaten niet vechten vanuit politieke motieven / anti-communisme / de wens om de Amerikaanse belangen in Zuidoost-Azië veilig te stellen, maar vanuit persoonlijke motieven (doden voor hun plezier / zelfbescherming / wraakzucht) 2

- Redenen om te twifelen aan de bruikbaarheid van de bron voor dit onderzoek zijn (twee van de volgende): 2
  - De schrijver heeft zijn informatie over de motieven van de soldaten uit de tweede hand (waardoor de informatie uit de bron minder betrouwbaar is).
  - De bron is afkomstig van een officier die pas in Vietnam is aangekomen (waardoor de informatie uit de bron minder representatief is).
  - De bron geeft mogelijk niet alle motieven voor de strijd van deze soldaten.

24 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Bij 1:

- Het Zuid-Vietnamese beleid van de versterkte dorpen leidde tot de vlucht van een groot aantal boeren, wat bijdroeg tot de ontvolking van het Zuid-Vietnamese platteland 1

Bij 2:

- De Verenigde Staten bestreden de Vietcong met Agent Orange / napalm / Search and Destroy-acties en maakten het leven op het platteland moeilijk, wat bijdroeg tot de ontvolking van het Zuid-Vietnamese platteland 1

Bij 3:

- Bij de strijdwijze van de Vietcong hoorde het onder druk zetten van de bevolking van Zuid-Vietnam waardoor velen vluchtten, wat bijdroeg tot de ontvolking van het Zuid-Vietnamese platteland 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

25 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- In het begin van de jaren zestig houden journalisten rekening met wensen van de regering ten aanzien van de oorlogsverslaggeving 1
- Vanaf het midden van de jaren zestig gaan journalisten de oorlog kritisch volgen / vraagtekens plaatsen bij het Amerikaanse ingrijpen 1
- Uit de bron blijkt dat televisiejournalisten rechtstreeks verslag kunnen doen van de (schokkende) gebeurtenissen tijdens het Tet-offensief, waardoor het draagvlak voor de Vietnamoorlog in de Verenigde Staten (verder) afneemt / Uit het optreden van de persofficier blijkt dat hij de herovering van de Amerikaanse ambassade ziet als een belangrijke overwinning, waaruit blijkt dat hij zich niet bewust is van de negatieve beeldvorming die deze gebeurtenis in de media oproept 2

26 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Veel Amerikanen hadden rond 1975 het beeld van de Vietnamoorlog dat de Verenigde Staten in Vietnam een zinloze oorlog hadden gevoerd. Dit negatieve beeld versterkte het Vietnamsyndroom, doordat hierdoor weinig begrip was voor de problemen van de veteranen / weinig waardering was voor de inzet van de veteranen / de oorlog lange tijd onbespreekbaar was.

27 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De boodschap die de Vietcong had voor juist de zwarte Amerikaanse soldaten was dat zij werden gebruikt door blanken (die hen in de Verenigde Staten onderdrukten) 1
- De Vietcong wilde met deze pamfletten bereiken dat zwarte soldaten zich tegen hun blanke officieren gingen verzetten, om daarmee de gevechtskracht van het Amerikaanse leger te ondermijnen / het moreel van de zwarte soldaten verzwakte 2

28 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Het doel van de containmentpolitiek voor Zuidoost-Azië was het voorkomen dat Vietnam communistisch zou worden. Deze politiek bleek mislukt toen het communistisch Noord-Vietnam in 1975 het niet-communistische Zuid-Vietnam veroverde.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per school in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 24 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 H. Lambooi, Getekend land, Alkmaar 1987, pag.15.
- bron 2 ontleend aan: Willem Frijhoff en Maarten Prak (red.), Geschiedenis van Amsterdam 1578-1650, Centrum van de wereld, Amsterdam 2004, pag. 153-154.
- bron 3 R. van Stripiaan, Ooggetuigen van de Gouden Eeuw, Amsterdam 2002, pag. 213-214.
- bron 4 ontleend aan: R.M. Dekker, Oproeren in Holland gezien door tijdgenoten, Assen 1979, pag. 38-46.
- bron 5 N.W. Posthumus, Bronnen tot de geschiedenis van de Leidsche textielnijverheid, deel 6, 1703-1795, Den Haag 1922, pag. 521.
- bron 6 ontleend aan: F. Logevall, The Origins of the Vietnam War, Essex 2001, pag. 96.
- bron 7 Koos van Weringh, Getekende Wereld, de kijk van F. Behrendt en Opland op het wereldgebeuren 1961-1975, Amsterdam 1976, pag. 90.
- bron 8 South Vietnam on the Road to Victory, zonder plaats 1965, zonder paginanummer.
- bron 9 fragment A: ontleend aan: F. Logevall, The Origins of the Vietnam War, Essex 2001, pag. 98.
fragment B: ontleend aan: Oriana Fallaci, Interview met de geschiedenis, Amsterdam 1989, pag. 48.
fragment C en D: ontleend aan: <http://www.anai-asso.org>
- bron 10 ontleend aan: B. Edelman, Dear America, Letters Home from Vietnam, New York 1985, pag. 39-40.
- bron 11 ontleend aan: Ron Steinman, The Soldiers' Story, Vietnam in Their Own Words, New York 1999, pag. 170.